

Ömer Tuğrul İnançer

“ÂB-I HAYAT
ÖLMEDEN ÖNCE
ÖLÜMÜN SIRRINA ERMEKTİR”

İnsanın bidâyetine dâir, suya bir atıf olmaksızın îzâha girişmek mümkün görünmüyor. Peki, suyun insanın hidâyetindeki rolünü anlamaya çalışsaksak tasavvufu bağlantılı olarak su bize neyi ifâde eder?

Allâh-ı zü'l-celâl Kitâb-ı Kerîm'inin Enbiyâ sûresi 30. âyetinde: “Veceâlnâ min'el-mâî külli şeyin hây”, yâni her şeyi sudan halk ettiğini buyuruyor. Bu, elbette basit bir tercüme ile bir madde olan suya işâret etmek anlamıyla sınırlı değildir. Niye sudan bahsettiği, insanın doğası ile ilişkili bir mevzûdur: Su ve sıvı olan her şey, içine girdiği kabın şeklini alır. Şekil almak ise terbiye edilmek anlamına gelir. Mâlûm, içinde su içtiğimiz cam bardağın aslı kumdur. O kum, işlene işlene bir şekle kavuşmakta ve verilen emeğe göre bir değere sâhip olmaktadır. Fiyatı nispeten daha düşük cam bir bardak olabileceği gibi, kristal bir bardak da olabilir. Ne kadar terbiye görürse o kadar kıymeti artar; aynı insanda olduğu gibi! Bizim şekil almamız, dolayısıyla bir terbiye ile şekillenmemiz Rabb'imize, yâni terbiyecimize tâbi olmakla olur. Şekil alabilmenin yolu ise asla katı olmaktan değil, aksine yumuşak olmaktan geçer. Hz. Mevlânâ, bu duruma işâretle:

*Ez-bahârân key şeved ser-sebz senk
Hâk şev tâ gül bi-rûyed renk renk*

“Bahar gelmekle taş yeşermez. Toprak gibi yumuşak ol ki sana da bir Muhammedî güneş huzmesi gelirse Muhammedî feyizler bitsin, halk olsun!” buyurmuştur.

Elbette tasavvufun ana gâyesi, nefis terbiyesidir. O da bir temizliktir. Âhîret

ayrı dünya ayrı, zâhir ayrı bâtın ayrı değildir; fakat îzah bakımından böyle söylenir. İşte bu tevhit, bir birlik anlayışıdır ve suyun maddesel boyutunda da gözle görülüyor; moleküller, damlalar birleşerek suyu oluşturuyor. Şeyleri birbirinden ayırmak yerine, tevhit şuûruna ermek noktasında su da bir örnek teşkil ediyor. Su, hayat demek, hayat din demek, dînin inceltilmiş hâli ise tasavvuf demektir. Öyleyse tasavvuf, su demektir. Bu kadar basit midir peki? Vallâhi söylemesi bu kadar basittir, ancak tefekkürü bu kadar basit değildir.

Öte yandan hatırmıza getirmemiz gereken bir diğer husus da suyun tabiatıdır. Kainatta temiz ve kirli şeyler olduğu gibi, temizleyici olan ve olmayan şeyler de vardır. Örneğin limonata gözümüzün nûru evlâdımıza içireceğimiz kadar temiz bir şeydir; ancak limonata ile çamaşır yıkayamazsınız. Öte yandan temizleyici olarak bildiğimiz şeylerin hiç birisi yiyebileceğimiz kadar temiz değildir. Sabun veya çamaşır suyu temizleyicidir; ama temiz değildir. Bu farklılığın yegâne maddî istisnâsı sudur. Su hem temiz hem de temizleyici yegâne maddedir. Beş duyuyla algılanır bir araza rastlamadığımız her su temizdir. Bu temizliği tasdik etmek için laboratuvar analizlerine de lüzum yoktur.

Yâni su, temizliğin kaynağı mıdır?

Temizliğin kaynağı Allâh-ı zü'l-celâl'dir. Onun temizlediğini hiç kimse kirlilemez. Hicretten kısa bir süre sonra, 17. veya 18. ayda Efendimiz'e, kible olarak artık Kâbe'ye dönmesi

emri geldi. Mekke henüz fethedilmemiştir; dolayısıyla Kâbe'nin içi bu dönemde putlarla doludur. Buna rağmen Efendimiz ve ashâbı, Kâbe'ye doğru (ve sâdece Zü'l-celâl-i ve'l-ikrâm'a) secde etmekle emrolundu. Buradan çıkarılmamız gereken ders şudur: Allâh'ın temiz kıldığı şeyi kullar ne yaparsa yapsın kirlilemezler. Kalp de böyledir. Nazargâh-ı İlâhî olmak itibâriyle kalp kirlenmez. Yed-i Muhammedî aleyhis-selâmın Kâbe'nin içindeki putları yıktığı ve Kâbe'yi aslî hâline dönüştürdüğü gibi, bir vâris-i Muhammedî gelir, kişinin kalbindeki putları yıkar ve onu aslî hâline döndürür. Bu putları yıkmak bir temizleme işi değildir. Zâten temiz olan temizlenmez. Kudüs-i Şerif ve Beytü'l-Makdis dahi böyledir. Muhterem vâlidemiz Hz. Meymûne, Fahr-i Kâinat Efendimiz'in bir Kudüs ve mîraç sohbeti sırasında, “Ah biz de o mescidi görebilseydik.” diye bir arzu izhar buyurunca Efendimiz hazretleri, “Çok mu görmek isterdin?” diye sormuştur. Meymûne vâlidemiz de “Tabî ey Resûlullah. Sizin bu kadar övdüğünüz, Kuran'da bu kadar övülen bir şehri, mâbedi tabî ki görmek isterdim.” der. Efendimiz hazretleri, “Henüz zamânı gelmedi ey Meymûne; ama mâdem bu kadar sevdim, oranın aydınlığına hizmet et! Kandilde yakılsın diye istersen yağ gönder.” buyurdular. Efendimizin bu tavsiyesini emir telakkî eden Hz. Meymûne vâlidemiz Kudüs-i Şerif'e yağ gönderdi, Beytü'l-Makdis'e.

Şimdi düşünelim, o dönemlerde Rum Sûresi'nde anlatıldığı gibi, Kudüs ve Beytü'l-Makdis ateşperest Sâsânîle-

rin ve Hıristiyan Romalıların arasında el değiştirmiştir, yâni o sıralarda bir Hıristiyan tapınağıdır. Ama o mâbedin bir Hıristiyan tapınağı olması, Allah'ın temiz dediği bir yeri kirletemediği için müminlerin annesi Hz. Meymûne annemiz oraya yağ göndermiştir. Kudüs ve Beytü'l-Makdis, bugün Yahûdi istilâsına uğrasa da hâlâ temizdir, bakalım biz nasıl temizleneceğiz? Tasavvuf ise baştan aşağı temizliktir; tıynetimizi temiz su ile beslemektir. Suyu pis olan insan, çevreyi de pisletir, dereleri zehirler, gölleri kirletir.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken husus, suyun temizleyici özelliğinin mutlak maddî bir temizlik olarak algılanmaması gerektiği husûsudur. Efendimiz hazretleri, “Sinirlendiğiniz zaman abdest alın!” buyuruyorlar. Ne zaman ki elektrik îcat oldu, statik elektrik denilen şey öğrenildi, statik elektriğin de aynı cereyan elektriği gibi sivri noktalardan boşaldığı öğrenildi, o zaman Efendimiz hazretlerinin o hadîsi ve tavsiyesinin mânâsı anlaşıldı. Biz abdest aldığımızda yüzümüzü, kolumuzu yıkadığımızda burnumuzdan, çenemizden, kulak mememizden,

dirseğimizden, yâni sivri noktalarımızdan su yere akar. Yâni vücûdun dışında toplanan statik elektrik boşalır. Ki böylece sinirlilik hâlimiz azalır ve hatta biter. Su bulunamazsa teyemmüm edilir ki toprak da elektiriği alıcı özelliğe sâhiptir. Burada şu güzel beyti hatırlamamak ne mümkün:

Basmasa mübârek kademin rûy-i zemîne / Pâk itmez idi kimseyi hâk ile teyemmüm

Suyun böyle bir temizleyiciliği varsa ve tasavvuf nefis terbiyesi ve nefis mücâdelesiyile nefsi temizlemek ise her temizlikle su arasında ilgi kurabiliriz.

Ayrıca suyun maddî ve mânevî temizliğinin tesîrini artıracak bir sır vardır ki o da besmeledir. Efendimiz hazretlerinin abdest hakkındaki buyrukları, “Besmele çekmeden abdest alırsanız, yıkadığınız azalar, besmele çekip abdest alırsanız bizzat siz temizlenirsiniz.” şeklindedir. Bakın bedeniniz demiyor, siz diyor. Zîra insanın yıkanan abdest azaları ve bedeni hâricinde bir “Ben”i vardır; besmele onu temizler. Besmele suyun temizliğini ve temizleyiciliğini böyleleri artıran bir tılsımdır.

“İnsanın suyunun kirlenmesi”ni nasıl anlamalı?

Mâlûmdur ki tıynet-i nâstan bahsederiz. Kişinin çamuru, toprağın su ile karılması sonucu oluşur. Bedenimize giren her haramın tıynetimizi, dolayısıyla maddî-mânevî suyumuzu kirlettiğini göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Bedenindeki suyu haramla kirlenmiş olan insanın, tabiattaki suları kirlenmesinde ise şaşılacak bir şey yok.

İstanbulcular Alibeyköy ve Kâğıt-hâne derelerinin yıllarca simsiyah aktıklarını bilirler. Kendi suyunu kirlen hırsızlar, kâidelere riâyet etmeyip pisliği dereye salan para düşkünleri, yâni kendi suyu bozuk olanlar o suyu kirlittiler. İşte tasavvuf, tabiattaki sularla bu sebeple direk alâkadardır; zîra tasavvuf, fertlerin suyunu temizleme işidir.

Gönül kırmak elbette hoş bir şey değildir; ama bir gönlü kırmamak için bâzen başka gönülleri kırdığımızın farkına varmamız gerekir. İşte muhâtabın gönlünü kırmamak için, öyle de olur böyle de olur, suya sabuna dokunmadan bir cevap verelim geçiştirelim zihniyeti bugün memle-

ketimizde çok hâkim. Efendim, suya sabuna dokunulmazsa temizlik olmaz. Suya sabuna dokunulacak! Kendi suyumuz temizlenince tabiattaki su da temizlenir.

Bu noktada maddî su ile insan arasındaki münâsebet gelecekte olursak?

Suların lezzeti vardır ve birbirinden farklıdır. İşte o suların lezzetini veren maddeler, aynı zamanda şifâyâ vesîledir. Bir su vardır böbrek taşı düşürür, kimisi taşı eritir. Bir su vardır vücuttan ödem atar. Çünkü Allah devâsı dert yaratmamıştır. Biz devâsını bilmiyorsak da mutlaka bir devâsı vardır. Allâh'ın âdeti böyledir. Ölüme ise devâ olmaz, zîra ölüm dert değildir. Gelgelelim sular arasındaki lezzeti alacak damak bizde kalmadı. Muzaffer Efendi hazretleri merhum, beş tâne bardak koyar her birinden ayrı ayrı içer ve “Bu kestâne suyu, bu Karakulak suyu, bu Taşdelen suyu...” diye bilirdi ve asla şaşmazdı. Çünkü hiç haram sokmadığı ağzının, o nüansları fark edecek bir tadı vardı.

Bilim; varlıkları, canlılar ve cansızlar şeklinde ikiye ayırıyor. Canlılar ise sürüngenler, yumurtalılar, memeliler vs olarak sınıflandırılıyor. Oysa aynı bilim, varlıkların yapı taşı olan atomun çekirdeği etrafında elektronların döndüğünü bizlere öğretiyor. Yalnız bilimin canlılar olarak sınıflandırdığı varlıkların atomları için geçerli bir durum değildir; taş, toprak, demir, bakırda da aynı hareket söz konusudur. “Yusebbihu lillâhi mâ fîs'semâvâti ve mâ fîl arz” âyeti (Cuma Süresi, ilk âyetten), semâvatta ve arzda bulunan her şeyin Allâh'ı zikrettiğini bildiriyor. Canlı olan her şey, Allâh'ın halfesi olan ve Rabb-i zü'l-celâl'in esmâsını taşıyan, rûhundan ruh üfürüldüğü Hz. İnsanın lafından anlar. Taş da anlar, su da! Dolayısıyla suyun bize tesîrinden bahsedebileceğimiz gibi, bizim suya olan tesîrimizden de bahsedebiliriz.

Her inanişta kutsal olarak kabul edilen sular mevcut. Bizim için de zemzem suyu kutsaldır.

Evvelâ şunu söylemek lâzım, bana göre el-Melikü'l-Kuddûs olan Allah'tan başka kutsal yoktur, kutsî olan

O'dur. Bunun yanında, O'nun murat ettiği ölçüde kutlu olan vardır, yâni mübârek olanlar vardır. Bu sebeple “emânât-ı mukaddese” sözünü de “arz-ı mukaddese” sözünü de pek doğru bulmuyorum. Harameyn toprağı, arz-ı mübârektir; ama arz-ı mukaddes değildir. Ancak böyle telakkîler vardır. Bu yüzden mübârek sular demek daha doğru olacaktır.

Zemzemi mukaddes bir su olarak târif ettiğimizde, doğru bir tespit yapmış olmayız; zîra zemzem, su değildir. Bu tespiti en iyi çay tiryâkileri yapacaktır. En niteliksiz çeşme suyuyla dahi demleyebileceğiniz çayı zemzem ile demlemeye kalkarsanız sükkûti hayâle uğrarsınız. Zemzem ile çay demlenmez; içilemeyecek bir şey ortaya çıkar. Efendimiz'in tatbikâtı da zemzemin suyun yerini tutmayacağını bizlere gösteriyor. Efendimiz hazretleri, su içtiği zaman ile zemzem içtiği zaman farklı şekilde içerdi. Zemzem içerken Kâbe'ye dönüp duâ ederdi. Suyu her zaman oturarak içmeyi tavsiye ederdi, lâkin zemzemi ayakta içerdi.

Târihsel süreç içerisinde, birçok farklı geleneksel anlatıda hep ölüme çâre aranmış ve bu arayış âb-ı hayat olarak isimlendirilmiştir. Buradaki ölümsüzlük arayışı, bedensel bir arayış mıdır, yoksa bunu ruhsal olarak mı değerlendirmek gerekir?

Âb-ı hayat, Farsça ve Arapçadan gelen iki kelimenin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu kelime, aslında içmekle alâkalıdır. İçilen her şey sudur ve suludur. İçilecek şeyin esâsı su olduğuna göre, ebedî hayâtın karşılığı da “âb” kelimesinin karşılığı olan “su” ile özdeşleşmiştir. İslâm sonrası âb-ı hayat konusu, cismânî ölümsüzlükten ziyâde mânevî ölümsüzlüğü karşılamaktadır. Bu sorduğunuz soruya şu açıdan bakmak istiyorum. İrâdî ölüm, yâni nefsi öldürmek şeklinde geliştirilen bir söylem var, bu bana göre doğru değildir. Zîra nefis ölmez, ancak terbiye edilebilir. İnsan nefis atına kendisi binmelidir, nefsinin atı olmamalıdır, dizgini sürekli ellerinde tutmalıdır. Bu yüzdendir ki ölmeden evvel ölme sırrına erenler, âb-ı hayâtı içenler, bedenî arzularından sıyrılanlardır.

*Tasavvuf
baştan aşağı
temizliktir;
tynetimizi temiz su
ile beslemektir.
Suyu pis olan insan,
çevreyi de pisletir,
dereleri zehirler,
gölleri kirletir.*